

James O'Heare

Zachowania agresywne u psów

*Analiza przypadków,
zapobieganie
i terapia behawioralna*

GALAKTYKA

James O'Heare

Zachowania agresywne u psów

*Analiza przypadków,
zapobieganie
i terapia behawioralna*

Przekład
Anna Król

G A L A K T Y K A

Tytuł oryginału:

Aggressive Behavior in Dogs: A Comprehensive Technical Manual for Professionals

Copyright © 2007 by James O’Heare

All rights reserved.

Pierwsze wydanie opublikowane przez:

DogPsych Publishing, Ottawa, Canada

ISBN wydania oryginalnego: 978-0-9738369-2-9

© for the Polish edition: Galaktyka sp. z o.o., Łódź 2006

90-644 Łódź, ul. Żeligowskiego 35/37

tel. +42 639 50 18, 639 50 19, tel./fax +42 639 50 17

e-mail: info@galaktyka.com.pl, sekretariat@galaktyka.com.pl

www.galaktyka.com.pl

ISBN: 978-83-7579-096-2

Ilustracje: *Jaq Bunn*

Redakcja merytoryczna: dr n. wet. Agnieszka Janeczek

Konsultacja kynologiczna: Anna i Mirosław Redliccy

Redakcja: Iwona Cłapińska

Korekta: Malwina Łozińska, Magdalena Kryścińska

Redakcja techniczna: Małgorzata Kryszkowska

Redaktor prowadzący: Marek Janiak

Projekt okładki: PANOKO – Przemysław Hajek

DTP: Garamond

Druk i oprawa: Imprima Spółka Jawna

Ograniczenie odpowiedzialności:

Autor nie ponosi odpowiedzialności za szkody i straty powstałe w wyniku stosowania instrukcji oraz sugestii zawartych w niniejszej publikacji. Książka prezentuje informacje natury ogólnej. Praca z psami może być ryzykowna.

Pełna informacja o ofercie i planach wydawniczych

www.galaktyka.com.pl

info@galaktyka.com.pl, sekretariat@galaktyka.com.pl

Zapraszamy!

Wszelkie prawa zastrzeżone. Bez pisemnej zgody wydawcy książka ta nie może być powielana ani częściowo, ani w całości. Nie może też być reprodukowana, przechowywana i przetwarzana z zastosowaniem jakichkolwiek środków elektronicznych, mechanicznych, fotokopiarskich, nagrywających i innych.

SPIS TREŚCI

Przedmowa	19
Podziękowania	20
Wstęp	21

CZĘŚĆ I. ANALIZA PRZYPADKÓW AGRESJI

Rozdział 1. Spojrzenie na agresję z różnych perspektyw	25
---	-----------

<i>Perspektywy</i>	25
<i>Podsumowanie</i>	27
<i>Polecana lektura</i>	27

Rozdział 2. Agresja w statystykach	28
---	-----------

<i>Statystyki</i>	28
Czynniki ryzyka w agresji pies – człowiek	30
Czynniki ryzyka agresji w relacji pies – pies	33
<i>Podsumowanie</i>	34
<i>Polecana lektura</i>	34

Rozdział 3. Umiejętność analizy i prowadzenia przypadków	35
---	-----------

<i>Rola i perspektywy konsultantów oraz klientów</i>	35
<i>Profil psychologiczny właścicieli psów agresywnych</i>	37
<i>Wsparcie dla właścicieli i pomoc w osiągnięciu sukcesu</i>	38
<i>Podstawowe umiejętności komunikacyjne</i>	40
Sygnały niewerbalne	41
Małe zachęty (podpowiedzi)	41
Pytania otwarte i zamknięte	41
Śledzenie wypowiedzi	41
Parafrazowanie	42
Odzwierciedlenie	42
Podsumowywanie	42
<i>Prowadzenie przypadku</i>	43
Sesje	43

Konsultacje korespondencyjne a stacjonarne	44
<i>Wyposażenie</i>	45
<i>Etyka zawodowa w terapii behawioralnej zwierząt domowych</i>	46
Zasady etycznego postępowania	46
Wspieranie słabszych stron w konflikcie interesów	47
Kompetencja	47
Poufność	49
Zgoda na piśmie	50
Ocena	50
Rozwiązywanie dylematów etycznych	51
<i>Odpowiedzialność prawna</i>	53
Odpowiedzialność prawna właściciela	53
Odpowiedzialność prawna konsultanta	55
<i>Podsumowanie</i>	58
<i>Polecana lektura</i>	58

CZEŚĆ II. CO TO JEST ZACHOWANIE AGRESYWNE

Rozdział 4. Zrozumieć zachowanie agresywne u psów	63
<i>Wyjaśnić, przewidzieć i zmieniać zachowania</i>	63
Podejście biologiczne	63
Podejście kognitywne	63
Stosowana analiza behawioralna	64
Podejście przyjęte w książce	65
<i>Co to jest agresja u psów</i>	65
<i>Dlaczego psy zachowują się agresywnie</i>	68
Zachowanie w ostatecznym kontekście ewolucyjnym	69
Przybliżony kontekst zachowania	70
<i>Normalne a nienormalne</i>	71
<i>Ogólna klasyfikacja behawioralna zachowań agresywnych</i>	71
Zachowanie agresywne reaktywne	71
Zachowanie agresywne instrumentalne	72
<i>Klasyfikacja agresji według czynników anatomicznych i fizjologicznych</i>	74
Agresja nieafektywna	74
Agresja afektywna	75
Reakcje emocjonalne	76
<i>Zachowanie komunikacyjne psów</i>	78
Sygnały afiliacyjne	82
Sygnały zabawowe	83
Sygnały afiliacyjne przy mniejszym pobudzeniu	84
Sygnały dwuznaczne afiliacyjno-uspokajające	85
Sygnały agonistyczne	85

Sygnaly uspokajajace	86
Bierne sygnaly uspokajajace.....	86
Aktywne sygnaly uspokajajace	87
Dwuznaczne sygnaly uspokajajaco-agresywne	88
Sygnaly agresywne	89
Sygnaly dwuznaczne agresywno-afiliacyjne	90
Sygnaly konfliktu motywacyjnego	90
Sygnaly niejednoznaczne.....	91
Sygnaly odcinajace	91
Zachowania przerzutowe	92
Jak poradzić sobie z sygnalami agresywnymi	92
Rytualy powitalne.....	94
Zespoły sygnalów	95
Co z wzorem zachowań drapieżniczych i oznakami stresu.....	95
Zakłócenia we wzajemnej komunikacji.....	96
Progowy model agresji.....	96
Warczenie, kłapanie zębami, gryzienie	97
<i>Agresja uogólnia się... szybko i łatwo!</i>	98
<i>Natura kontra nauka</i>	99
<i>Podsumowanie</i>	100
<i>Polecana lektura</i>	100
Rozdział 5. Biologiczne podstawy zachowań agresywnych.....	101
<i>Układ nerwowy u ssaków</i>	101
Mózgowie	101
Układ limbiczny	101
Kora mózgowa	103
Układ limbiczny a kora mózgowa	103
Neuroprzekaźniki	104
Dopamina	105
Serotonina.....	105
Glutaminian i GABA.....	106
<i>Układ dokrewny</i>	106
Gruzoły i hormony układu dokrewnego.....	106
Testosteron.....	107
Adrenalina i noradrenalina.....	107
Kortyzol	108
<i>Biologia stresu</i>	108
Definicja stresu	108
Dystres.....	109
Ogólny zespół adaptacyjny	109
Silny stres (reakcja atak-lub-ucieczka).....	110

Reakcje na chroniczny stres (fazy: adaptacyjna i wycieńczenia).....	110
Oznaki stresu i dystresu	111
<i>Podsumowanie</i>	115
<i>Polecana lektura</i>	115

CZĘŚĆ III. ZAPOBIEGANIE ZACHOWANIOM AGRESYWNYM

Rozdział 6. Predyspozycje genetyczne i wybór właściwego psa..... 119

<i>Nowa filozofia hodowli psów</i>	119
<i>Adoptowanie psa</i>	121
Wybór rasy	123
Teriery (np. parson russell terrier czy jack russell terrier).....	123
Retriewery (np. labrador retriever, golden retriever, chesapeake bay retriever)	124
Spaniele (np. amerykański cocker-spaniel, angielski cocker-spaniel, angielski springer spaniel).....	124
Wyżły (np. wyżeł weimarski, wyżeł niemiecki krótkowłosey, spaniel bretoński)	124
Setery (np. seter irlandzki, seter angielski, gordon seter).....	124
Psy do pilnowania stad (np. komondor, pirenejski pies górski, owczarek węgierski kuvasz)	125
Psy gończe (np. beagle, basset hound, bloodhound).....	125
Charty (np. greyhound, chart afgański, wilczarz irlandzki, whippet, borzoi).....	125
Psy stróżujące (np. doberman, rottweiler, bokser, dog niemiecki, sznaucer olbrzym).....	126
Molasy i psy ratownicze (np. nowofundland, bernardyn, berneński pies pasterski).....	126
Psy pierwotne (np. siberian husky, alaskan malamute, samoyed).....	126
Psy ozdobne (np. mops, papillon, maltańczyk, yorkshire terrier)	127
Psy pasterskie (np. collie, owczarek niemiecki, owczarek szetlandzki, border collie, owczarek australijski)	127
Psy towarzyszące i rasy rzadkie.....	127
Popularne mieszanki ras	128
Testy psychiczne	129
Skąd wziąć psa	133
Schroniska	133
Źródło	133
Rady dla klientów	134
Wybór schroniska	134

Odwiedziny schroniska.....	135
Adoptowanie psa i nawiązywanie nowej relacji	139
Towarzystwa pomocy psom rasowym	142
Profesjonalni hodowcy	142
Fermy szczeniąt i sklepy zoologiczne.....	147
<i>Podsumowanie</i>	148
<i>Polecana lektura</i>	148

Rozdział 7. Wpływ środowiska i zapobieganie zachowaniom agresywnym 149

<i>Etapy rozwoju psa domowego</i>	149
Faza prenatalna (przed urodzeniem)	150
Okres neonatalny (od urodzenia do 2. tygodnia).....	150
Faza przejściowa (2.–3. tydzień).....	151
Faza socjalizacji (od 2,5.–3 tygodni do 9. – 13. tygodnia, szczyt pomiędzy 6. a 8. tygodniem).....	151
Faza młodzieńcza (od 12. tygodnia do 6. miesiąca)	151
Dojrzałość (od 6. miesiąca do różnego wieku w zależności od rasy).....	152
Starość (początek w różnym wieku w zależności od rasy)	152
<i>Wnioski wyciągnięte z pracy Scotta i Fullera</i>	152
<i>Socjalizacja</i>	153
Podstawowy program socjalizacyjny.....	153
Program socjalizacji.....	155
7.–12. tydzień życia.....	155
12.–16. tydzień życia.....	158
16. tydzień do 1. roku życia	158
Od 1. roku życia (dorosłość i starość).....	159
<i>Zapobieganie zachowaniom agresywnym w praktyce</i>	159
Podstawowe metody zapobiegawcze	159
Wczesne rozpoznanie i interwencja	160
Nauka delikatnego gryzienia.....	161
Dziecko i pies.....	164
Nigdy nie wiązać psa	166
Unikać stymulacji awersyjnej	166
Przedszkole dla szczeniąt	167
Szkolenie	168
NILIF, przewodnictwo czy dominacja, czyli coś dla nowicjuszy.....	170
Dzielenie się własnością	171
Zabiegi wykonywane przy psie	171
Ćwiczenia z miską	171
<i>Podsumowanie</i>	172
<i>Polecana lektura</i>	173

CZEŚĆ IV. OCENA PRZYPADKÓW AGRESJI

Rozdział 8. Wstęp do oceny zachowania agresywnego.....	177
Podejście arbitralne	177
Podejście modelowe.....	178
Podejście wielostronne	178
Ocena funkcjonalna	180
<i>Podsumowanie</i>	180
<i>Polecana lektura</i>	181
Rozdział 9. Ocena funkcjonalna.....	182
<i>Co to jest ocena funkcjonalna</i>	182
<i>Ocena funkcjonalna</i>	183
Strategia informacyjna	183
Wywiad oceny funkcjonalnej	183
Strategia bezpośrednich obserwacji.....	189
Formularz obserwacyjny oceny funkcjonalnej	190
Informacje ogólne	192
Kolumna czasowa.....	192
Kolumna dotycząca zachowania	193
Kolumna czynników prognozujących	193
Kolumna domniemanej funkcji	193
Faktyczne konsekwencje.....	193
Rząd: komentarz	194
Rząd: suma	194
Rząd: wydarzenia	194
Rząd: data	194
Zapisywanie danych	194
Interpretacja formularza FAO.....	195
Analiza funkcjonalna	196
Podstawowa zasada	197
Metody jednotematyczne	197
Schemat odwrócony	197
Schemat naprzemienny.....	199
Analiza funkcjonalna czynników poprzedzających.....	201
Analiza funkcjonalna konsekwencji.....	201
Wskazówki dotyczące wykonywania analizy funkcjonalnej	203
<i>Czynniki środowiskowe, które mogą wpływać na zachowanie</i>	204
<i>Podsumowanie</i>	204
<i>Polecana lektura</i>	205
Rozdział 10. Przewidywanie prawdopodobieństwa sukcesu	206

<i>Oszacowanie prawdopodobieństwa sukcesu</i>	206
Cele.....	206
Czas trwania zachowania i schemat wzmocnień	206
Siła ugryzień.....	207
Poziomy pogryzień ludzi	208
Poziomy pogryzień psów	208
Przewidywalność.....	209
Kontrola	209
Wyszkolenie	209
Posłuszeństwo	209
Motywacja społeczna	210
Dzieci, osoby starsze, niepełnosprawni ruchowo lub umysłowo	210
Wielkość psa	210
Rasa	210
Zasoby właściciela (czas i pieniądze)	211
Zaangażowanie właściciela.....	211
Realizowanie programu przez właściciela	211
Agresja między psami mieszkającymi w jednym domu.....	211
Umiejętności behawiorysty.....	211
<i>Podsumowanie</i>	212
<i>Polecana lektura</i>	212

CZĘŚĆ V. ZASADY RZĄDZĄCE ZACHOWANIEM I PROGRAMOWANIE ZMIAN ZACHOWANIA

Rozdział 11. Zasady behawioralne	215
<i>Podstawowe pojęcia</i>	215
Zachowanie.....	215
Środowisko.....	216
Uczenie się.....	216
<i>Warunkowanie klasyczne</i>	216
Warunkowe reakcje emocjonalne	218
Habitacja (przywykanie).....	218
Wygaszanie instrumentalne	219
Generalizacja i rozróżnienie	219
Warunkowanie klasyczne w praktyce	221
Przesłonięcie	222
Blokowanie	222
Sensoryczne warunkowanie wstępne.....	223
Zmienne, które wpływają na warunkowanie klasyczne	223

Siła BB i BW	223
Czasowy związek między BW a BB.....	223
Uzależnienie BW od BB	223
Liczba skojarzeń	223
Wcześniejsze działanie BW	223
<i>Warunkowanie instrumentalne</i>	224
Zależność trójskładnikowa	224
Zwiększanie częstotliwości występowania pożądanego zachowania	226
Wzmocnienie pozytywne (S^{R+}).....	227
Schematy nagradzania	227
Wzmacnianie ciągle	228
Wzmacnianie częściowe	229
Rozkład stosunkowy stały	230
Rozkład stosunkowy zmienny	231
Stały odstęp czasowy	231
Zmienny odstęp czasowy	232
Stały rozkład zależny od czasu trwania zachowania.....	233
Zmienny rozkład zależny od czasu trwania zachowania.....	233
Ograniczenie dostępu	233
Okres przejściowy	233
Bezwarunkowe i warunkowe wzmocnienie pozytywne.....	233
Zasada Premacka	234
Kształtowanie zachowania.....	235
Wzmocnienie negatywne (S^{R-})	235
Zmniejszanie częstotliwości zachowania	235
Karanie pozytywne (S^{P+}).....	236
Karanie negatywne (S^{P-})	236
<i>Zmienne, które wpływają na warunkowanie instrumentalne</i>	237
Natychmiastowość.....	237
Zależność	237
Operacje motywacyjne.....	237
Różnice indywidualne.....	238
Skala	238
<i>Wygaszanie instrumentalne</i>	238
Wybuch wygaszeniowy.....	238
Samoistne odnowienie	239
Pojawienie się reakcji.....	239
Wybuchy wygaszeniowe, samoistne odnowienie i pojawienie się reakcji.....	239
Reakcje emocjonalne i wygaszanie	240
Odporność na wygaszanie	240

<i>Relacje między warunkowaniem klasycznym a instrumentalnym</i>	240
<i>Stymulacja awersyjna i wynikające z niej niepożądane skutki uboczne</i>	242
Kryteria użycia stymulacji awersyjnej w celu wzmocnienia lub wygaszenia zachowania oraz minimalizowanie niepożądanych skutków ubocznych	243
Natychmiastowość	243
Zależność	243
Siła	243
Niepożądane skutki uboczne stymulacji awersyjnej	244
Interakcje klasyczno-instrumentalne oraz wytrwałość	244
Wyczucona bezradność	244
Agresja	245
Zakłócenie relacji społecznych i efekt tłumienia zachowań	245
Przeciwwkontrola	246
Tymczasowe stłumienie kontra eliminacja	246
Czy karanie „działa”?	248
Wnioski dotyczące stosowania stymulacji awersyjnej	251
Dlaczego ludzie „ostro” karzą psy i jak można temu zaradzić	252
<i>Podsumowanie</i>	258
<i>Polecana literatura</i>	259
Rozdział 12. Procedury zmiany zachowania	260
<i>Procedury kontroli czynników poprzedzających</i>	260
Manipulowanie układem zdarzeń	261
Manipulowanie operacjami motywacyjnymi	261
Manipulowanie bodźcami różnicującymi	262
Manipulowanie łatwością uzyskania reakcji	263
<i>Zasady i techniki oparte na warunkowaniu klasycznym</i>	264
Przeciwwwarunkowanie	265
Systematyczne odwracanie	267
<i>Zasady i techniki oparte na warunkowaniu instrumentalnym</i>	272
Wzmocnienie różnicujące	272
Wzmocnienie wykluczających się zachowań	273
Wzmocnienie zachowań alternatywnych	274
Wzmocnienie innych zachowań	274
Wzmocnienie zachowań o niskiej powtarzalności	274
Wzmocnienie służące kształtowaniu zachowania docelowego	275
Wzmocnienie zachowania z uwzględnieniem przeprowadzania prób wygaszenia	278
Wzmocnienie pozytywne i kara negatywna (przerwy w dostarczaniu wzmocnienia pozytywnego)	279

Wzmocnienie pozytywne i wzmocnienie negatywne	281
Wzmocnienie pozytywne i kara pozytywna	283
<i>Programy łączone klasyczne i instrumentalne</i>	283
<i>Utrzymywanie i generalizacja zachowania</i>	284
<i>Podsumowanie</i>	285
<i>Polecana lektura</i>	286
Rozdział 13. Programowanie zmiany zachowania	287
<i>Eksperymentalna zmiana zachowania</i>	287
<i>Zasada najmniej awersyjnej interwencji</i>	288
<i>Decydowanie o użyciu stymulacji awersyjnej</i> <i>w programie zmiany zachowania</i>	289
<i>Programowanie zmiany zachowania</i>	293
Warianty.....	294
Kontrola czynników poprzedzających.....	294
Znalezienie nowego domu.....	294
Eutanazja.....	295
Zmiana zachowania.....	295
Opinia innego konsultanta.....	295
Realna ocena sytuacji.....	296
<i>Charakterystyka programu zmiany zachowania</i>	296
Program zmiany zachowania opisuje NASZE zachowanie.....	296
Programy zmiany zachowania oparte na ocenie funkcjonalnej	296
Programy zmiany zachowania zgodne z zasadami behawioralnymi.....	296
Elastyczne i realistyczne programy zmiany zachowania	297
<i>Strategie skutecznej zmiany zachowania – 3 razy „nie”!</i>	297
Spraw, aby zachowanie było niestosowne	297
Spraw, aby zachowanie było niewydajne.....	298
Spraw, aby zachowanie było nieskuteczne	298
<i>Strategie konstrukcyjne kontra eliminacyjne</i>	298
<i>Konstruowanie programu zmiany zachowania</i>	299
Zestawienie zależności.....	300
Cele.....	300
Czynniki poprzedzające	300
Układ zdarzeń.....	301
Operacje motywujące.....	301
Bodźce różnicujące	302
Stosowanie procedur kontroli bodźców poprzedzających	302
Konsekwencje.....	303
Generalizacja.....	303

Monitoring i dalsze konsultacje	304
<i>Podsumowanie</i>	304
<i>Polecana lektura</i>	305

CZEŚĆ VI. ZMIANY ZACHOWAŃ W PRAKTYCE: NAJWAŻNIEJSZE ZASADY

Rozdział 14. Ogólna kontrola czynników poprzedzających309

<i>Szkolenie</i>	309
<i>Kontrolowanie bodźców</i>	310
<i>Zabawa</i>	312
<i>Wysiłek fizyczny</i>	313
Ćwiczenia i „nastrój”	313
Rozpoczęcie ćwiczeń.....	314
Rozgrzewka i ochłonięcie.....	314
Wytyczne i zasady dotyczące ćwiczeń	315
Rodzaje aktywności	316
<i>Dieta</i>	318
Wpływ odżywiania na zachowanie.....	319
<i>Stymulacja umysłowa</i>	321
<i>Zabiegi chirurgiczne</i>	322
Kastracja samców.....	322
Sterylizacja suk	324
<i>Środki psychofarmakologiczne</i>	325
Selektywne inhibitory wychwytu zwrotnego serotoniny	327
Fluoksetyna (prozac).....	327
Trójcykliczne leki przeciwdepresyjne	328
Amitryptylina (elavil).....	328
Kłomipramina (clomicalm).....	328
Suplementy diety i pseudoleki	329
L-tryptofan (ProQuiet, calmAid).....	329
5-hydroksytryptofan (5-HTP).....	329
<i>Podsumowanie</i>	330
<i>Polecana lektura</i>	331

Rozdział 15. Stosowane procedury i przykładowe protokoły332

<i>Zachowania agresywne na smyczy</i>	332
<i>Agresja wywołana czynnikami patofizjologicznymi</i>	336
<i>Agresja „terytorialna”</i>	336
<i>Nadmierne pilnowanie zasobów</i>	339
Pilnowanie miski	340
Pilnowanie przedmiotów	343

Pilnowanie miejsca.....	346
Pilnowanie osób.....	349
<i>Nieafektywne zachowania agresywne</i>	<i>350</i>
<i>Zachowania agresywne w relacji pies – pies.....</i>	<i>351</i>
Agresja pomiędzy psami pod wspólnym dachem	359
Szkolenie każdego psa indywidualnie.....	359
Szkolenie psów w parach	359
Szkolenie grupowe.....	360
<i>Podsumowanie</i>	<i>360</i>
<i>Polecana literatura</i>	<i>361</i>

DODATKI

Dodatek 1. Program raportowania obrażeń i zapobiegania im, prowadzony w szpitalach kanadyjskich.....	362
Dodatek 2. Przykładowy kwestionariusz oceny funkcjonalnej	368
Dodatek 3. Źródła	379
Edukacja.....	379
Książki.....	379
Słownik.....	381
Bibliografia	401
Indeks.....	409

ROZDZIAŁ 6

Predyspozycje genetyczne i wybór właściwego psa

Mówiąc o minimalizowaniu wpływu predyspozycji genetycznych na powstawanie agresji, mamy na myśli zapobieganie agresji poprzez selekcję hodowlaną, w której cechy przyczyniające się do niepożądanych reakcji będą rzadziej występować w danej populacji. Selekcja prowadzona pod kątem eliminowania gwałtownych zachowań może zmniejszyć liczbę agresywnych psów w społeczeństwie. W rozdziale tym zostały omówione procedury pomagające wybrać psa, który będzie wykazywał mniejsze skłonności do agresji.

Nowa filozofia hodowli psów

W dzisiejszych czasach szerzą się złe praktyki hodowlane. Nie tylko świetnie prosperują *fermy szczeniaków*, ale nawet hodowle psów rasowych przyczyniają się do występowania zachowań agresywnych u psów. Należałoby wprowadzić mnóstwo zmian, aby tej sytuacji zapobiec.

Wiele osób kupuje szczeniaki w fermach lub od *pseudohodowców*. Hodowcy nie zawsze przejmują się rozwojem rasy czy ogólnie ewolucją psów. Kierują się zyskiem albo po prostu rozmnażają zwierzęta dla zabawy (bez wiedzy na temat odpowiedzialności hodowcy). Hodowla psów to złożone przedsięwzięcie, wymagające dobrej znajomości genetyki i procesów rozwoju szceniąt. Aby właściwie rozmnażać zwierzęta, hodowcy muszą kierować się chęcią pozyskiwania zdrowych psów o dobrym charakterze.

Wiele ludzi nie rozumie tych procesów i dlatego wybierając psa dla siebie, zasila budżet pozbawionych skrupułów pseudohodowców i przyczynia się do produkcji niezdrowych psów o fatalnym charakterze. Potencjalni właściciele często nie wiedzą zbyt dużo na temat cech danej rasy i podejmują decyzję o wyborze psa na podstawie wyglądu rasy, wyglądu danego osobnika albo na podstawie cech behawioralnych poszczególnych psów, które są raczej groźne niż atrakcyjne. Co więcej, wiele osób decyduje się na kupno psa z najbardziej wygodnego dla nich źródła.

Właściciele robią więc wszystko nie tak, jak należy: biorą psa w nieodpowiednim momencie, z niewłaściwych powodów i zazwyczaj ze złego źródła, gdyż tak jest najwygodniej. Najprawdopodobniej nie znają oni innego sposobu na zdobycie psa. Często wybierają rasę, która nie odpowiada ich stylowi życia; nie potrafią ocenić psa i nie umieją go dobrze socjalizować i wyszkolić. Na problemy reagują albo negocjowaniem, albo stosowaniem metod, które jeszcze bardziej pogarszają sytuację. Prawdopodobnie najbardziej problematyczną kwestią jest dobrostan i los zwierzęcia, którego właściciele mają nierealny pogląd na to, co jest potrzebne do właściwego wychowania i utrzymania psa. Te błędne założenia często prowadzą do rozczarowania i oddania psa do schroniska lub uśpienia go (Haupt, Honig, Reisner, 1996).

Innym ważnym aspektem jest aktualny kształt wzorców ras. Sędziowie oceniający psy na wystawach skupiają się raczej na ich wyglądzie, a nie na zdrowiu i temperamencie lub użytkowości. Svartberg (2006) oraz Lindsay (2000) pokazują, że możliwość zaprezentowania się na wystawach to główny wymóg stawiany psom. Dalej zwracają uwagę na to, że cechy wystawowe z reguły nie pokrywają się z cechami pożądanymi u psa towarzysza. Standardy wystawowe promują niską agresywność, ale także małą chęć do zabawy i kontaktów społecznych oraz niewielką ciekawość. Tymczasem trzy ostatnie cechy poszukiwane są u psów towarzyszących (Svartberg, 2006). Innymi słowy, selekcja prowadzona pod kątem wystaw i standardów rasowych niekoniecznie jest najlepszym kryterium reprodukcji. Ponadto cechy, na które kładzie się nacisk w hodowli, mogą okazać się w szerszej perspektywie szkodliwe dla psów towarzyszy człowieka.

Wzorce są szczególnie niejasne w odniesieniu do cech temperamentu, dlatego wiele utytułowanych psów i znanych reproduktorów to zwierzęta nadreaktywne i agresywne. Co więcej, promuje się raczej psy postawne (co nie ma związku z ich użytkowością). Psy wysokie, z rozbudowaną klatką piersiową wyglądają na groźniejsze, co może przyczyniać się do problemów komunikacyjnych z innymi psami. Wiele standardów rasowych wymaga pewnych zabiegów fizycznych, które jeszcze bardziej utrudniają porozumiewanie się psów. Kopiowanie ogona eliminuje cenne narzędzie komunikacyjne, a chirurgiczne formowanie stojących uszu dodatkowo prowokuje konflikty społeczne między psami. Poza wadami charakterologicznymi, które wynikają z promowania cech fizycznych, a nie psychicznych, praktyki hodowlane psów rasowych prowadzą do problemów zdrowotnych, wynikających z braku potencjału genetycznego (ograniczona pula genowa, która jest efektem chowu wsobnego).

Jak zatem możemy poprawić przyszłość psów? Wierzę, że fundamentalne znaczenie ma uczenie siebie i innych. Edukacja dostarcza podstaw do tego, by zrozumieć kwestie, które doprowadzą do systematycznych zmian w kierowaniu przyszłością psa domowego. Aby zmienić mentalność społeczeństwa, które postrzega zwierzę domowe jako łatwo dostępny i zbywalny produkt, konieczna jest wiedza dotycząca tego, kto nie powinien posiadać psa i kiedy nie należy go kupować, jakie rasy

odpowiadają stylowi życia właściciela i jak wybrać właściwą hodowlę. Taka świadomość zaprocentuje mądrzejszymi decyzjami i zmniejszeniem zapotrzebowania na źle wyhodowane osobniki. Wzrost świadomości społeczeństwa zaowocuje ponadto ważnymi zmianami, takimi jak:

- promowanie raczej ras towarzyszących (taką funkcję spełniać będzie najczęściej psów) niż ras pracujących;
- wymaganie od hodowców przestrzegania standardów etycznych i wykazania się odpowiednią wiedzą;
- zlikwidowanie sprzedaży szczeniąt w sklepach zoologicznych;
- zamykanie ferm szczeniąt i pseudohodowli;
- zaprzestanie psich „pokazów piękności” i skupienie się na zdrowiu i temperamencie psów.

Takie zmiany wymagają zasadniczego zwrotu w naszym postrzeganiu psów i mogą zajść tylko w oparciu o podstawową edukację i uświadomienie. Profesjonaliści muszą znać się na kynologii i wymogach typowych dla danej rasy, muszą też wiedzieć, jak dobrać właścicielowi psa, jak funkcjonuje przemysł zwierzęcy i jak psy są „produkowane”. Powinni również umieć mądrze wybrać psa dla siebie i pomóc innym podejmować właściwe decyzje w przypadku adopcji zwierzęcia.

Adoptowanie psa

Podstawą zapobiegania zachowaniom agresywnym jest niedopuszczanie, aby psy trafiły w niepowołane ręce. Oczywiście dużym problemem są ci, którzy szkolą pitbulle, by były agresywne, i „poprawiają” ich warunki fizyczne poprzez ćwiczenia w ciągnięciu ciężarów czy wiszeniu na gałęzi trzymanej w zębach. Niebezpieczeństwo stanowią też panowie o przesadnej muskulaturze zachęcający swoje muskularne psy do agresji czy ostrych zabaw. Inna sprawa to ludzie, którzy kupują psa do pilnowania domu, gdyż istnieje duże ryzyko, że takie psy stróżujące zranią niewłaściwą osobę. Filmy podsycają przekonanie, że psy ochronią właściciela, i faktycznie, wiele zwierząt tak robi, ale może się zdarzyć, że będą „bronić” swojego pana przed dzieckiem sąsiadów, listonoszem albo ciocią, która przyjechała w odwiedziny. Niewiele osób jest aż tak narażonych na niebezpieczeństwo, żeby potrzebowały psa stróżującego. Byłe szczekacz w domu wystarczy, aby odstraszyć złodzieja, a każdy pies od średniej do dużej wielkości, prowadzony na spacer, zazwyczaj skutecznie zniechęca potencjalnego napastnika. Do takich celów nie jest potrzebny rottweiler czy mastiff, a inne rasy lepiej będą odpowiadać stylowi życia właściciela.

Zazwyczaj jednak z mniej dramatycznych powodów niż ryzyko pogryzienia kogoś przez psa niektórzy nie powinni adoptować psa danej rasy lub konkretnego osobnika albo jakiegokolwiek czworonoga, ze względu na swoją aktualną sytuację... Adopcja zwierzęcia to ogromna odpowiedzialność. Jeżeli ktoś nie jest w stanie spro-

stać wyzwaniom lub po prostu nie chce brać na siebie dodatkowych obowiązków, nie powinien kupować psa. Inaczej przysporzy sobie kłopotów. Jak wcześniej zaznaczyłem, poważnym zagrożeniem dla relacji człowiek – pies są nierealistyczne oczekiwania (Houpt i in., 1996; Shore, 2005). Przed adopcją przyszły właściciel powinien rozważyć następujące wymagania, przynajmniej na pewnym etapie życia:

- Większość psów potrzebuje dużo ruchu, w przeciwnym razie są sfrustrowane i zirytowane. Nadmiar energii mogą wykorzystać w niepożądany sposób.
- Większość psów potrzebuje szkolenia, łącznie z przedszkolem dla szceniąt i szkoleniem w zakresie podstaw posłuszeństwa. Wymaga to czasu i środków finansowych.
- Adopcja psa jest kosztowna. Na początku należy wydać duże kwoty na zakup klatek, smyczy, zabawek, obroży, misek na jedzenie. Później należy się liczyć z opłacaniem weterynarza, jedzenia i zabawek, co również jest drogie.
- Większość psów wymaga poświęcania im dużej ilości czasu. Właściciele muszą być przygotowani na to, że nie wyśpią się w weekendy, nie będą mogli iść na obiad prosto po pracy, a czasem też nie będą mogli wyjść wieczorem. Czas potrzebny jest codziennie, nie tylko na karmienie i pielęgnację, ale także na spacer i zabawę. Zaniedbanie psa stwarza ryzyko pojawienia się różnych problemów behawioralnych, łącznie z agresją.
- Osoby, które są wyczułone na punkcie porządku i czystości, będą mieć problem z większością zwierząt domowych. Zdarzają się im „wypadki”, mogą żuć gryzaki na kanapie, wnosić błoto do domu albo gubić wszędzie sierść, która czasem znajduje się nawet w jedzeniu domowników.
- Ludzie, którzy nie mają zbyt dużo miejsca na utrzymanie psa, nie powinni brać psów należących do aktywnych ras, które będą chciały bawić się, biegać i skakać.
- Posiadanie małych dzieci (poniżej, powiedzmy, 7–9 lat) eliminuje wiele ras i konkretnych osobników. Niektóre dzieci i niektóre psy świetnie się rozumieją, ale ogólnie z doświadczenia wiem, że większość dzieci i większość psów nie pasuje do siebie, co wzmaga problemy z zachowaniem. Nierealne oczekiwania co do relacji dzieci i psów stanowią poważny czynnik ryzyka (Houpt i in., 1996).
- Po przyjęciu pod swój dach szczeniaka właściciele powinni spędzić pierwsze trzy tygodnie w domu, zrezygnować w tym czasie z pracy i innych zobowiązań. Te pierwsze tygodnie to kluczowy czas pozwalający psu przyzwyczać się do obecności i nieobecności właściciela, a właścicielowi – nauczyć psa wszystkiego, co powinien umieć na początek. Po adopcji dorosłego psa właściciel powinien dać mu od trzech do pięciu dni na oswojenie się.

Potencjalni właściciele muszą się poważnie zastanowić nad potrzebami psów

oraz ich aktualnym i przyszłym sposobem życia. Jeżeli uważają, iż sprostają wyzwaniom, powinni pomyśleć, jaki pies będzie najbardziej odpowiadał ich stylowi życia.

Wybór rasy

Wybór rasy to kontrowersyjny temat. Wielu ekspertów szczegółowo opisuje cechy behawioralne danej rasy, a inni z zasady unikają wszelkich tego typu uogólnień.

Najlepszym podejściem będzie, zdaje się, przyjęcie postawy pośredniej. Genetyka warunkuje zachowanie w taki sam sposób, w jaki determinuje wygląd zewnętrzny. Każda rasa została stworzona w innym celu poprzez intensywną selekcję prowadzoną przez ludzi, a jej funkcje wyrażane są zarówno poprzez wygląd fizyczny, jak i temperament. Oczywiście istnieją ogólne różnice między typowym zachowaniem border collie i rottweilerów, terrierów czy retrieverów. Svartberg (2006) odkrył, że istotnie rasy znacząco różnią się między sobą (przynajmniej w szwedzkiej populacji), nawet jeśli istnieje duży rozrzut cech wewnątrz rasy. Ze względu na znaczące rozbieżności w ramach danej rasy wnioski dotyczące tendencji behawioralnych należy wyciągać ostrożnie. Z jednej strony, jeśli ktoś bierze pod uwagę adopcję psa i rozważa, które rasy będą dla niego odpowiednie bądź nieodpowiednie, pewna generalizacja jest uzasadniona. Z drugiej strony nie może ona być czynnikiem decydującym o tym, czy schronisko ma uspić psa, czy nie (tu należy rozpatrzyć konkretny przypadek). Można się w tym punkcie nie zgodzić. Uogólnienia zawsze są stwierdzeniami budzącymi zastrzeżenia i stosując je, należy mieć to na uwadze.

Rasowe uogólnienia najbardziej przydają się podczas rozważania, jakie rasy mogą być odpowiednie dla danego właściciela, a jakie nie, zanim wybierze on konkretnego psa. Klasyfikacje kynologiczne pomagają uniknąć „konfliktu osobowości” pomiędzy właścicielami a ich pupilami. Konflikt taki może stanowić główne źródło problemów w relacjach pies – człowiek. Niektóre szersze uogólnienia, pomagające konsultantom w doradzaniu klientom w wyborze rasy, przedstawione są poniżej. Oprócz tego należy jeszcze ocenić konkretne osobniki, tak aby zwiększyć szanse na dobre dopasowanie. Badania przeprowadzone przez Svartberga (2006) sugerują, że psy są dość plastyczne genetycznie i aktualne skłonności zwierzęcia mają więcej wspólnego z aktualnymi kierunkami w selekcji (ostatnie pokolenia) niż z odległymi (początek rasy). Gdy odkrycie to zostanie potwierdzone i głębiej zbadane, może się okazać, że ocenianie jednostek będzie istotniejsze niż generalizacje dotyczące cech rasowych. Jest to możliwe, zważywszy na ostatnie postępy w badaniach nad psim temperamentem.

Teriery (np. parson jack russell terrier czy jack russell terrier)

Teriery przeznaczone były do zabijania innych zwierząt i w konsekwencji są buntownicze oraz aktywne. Zazwyczaj nie są lękliwe i mają silnie rozwinięty instynkt łowiecki. Lubią kopać dołki, bywają szczepliwe i trudno sprawować nad

nimi kontrolę. Często mają problem z agresją zarówno wobec ludzi, jak i zwierząt. Niedoświadczony właściciel powinien unikać posiadania dwóch psów, jeśli jeden z nich to terier, gdyż jest to dość kłótniwa grupa ras. Właściciele powinni być przygotowani na dużo ruchu i szkoleń. Sporty psie, takie jak agility czy flyball, są doskonałym sposobem na zapewnienie terierowi odpowiedniej stymulacji psychicznej i fizycznej.

Retriewery (np. labrador retriever, golden retriever, chesapeake bay retriever)

Retriewery miały za zadanie przynosić ptaki zestrzelone przez myśliwych. W efekcie psy te dobrze znoszą zimno, deszcz i wodę, są też odporne na hałas. Genetycznie mają najbardziej miękki pysk ze wszystkich psów. Retriewery odznaczają się ogólnie przyjaznym nastawieniem wobec ludzi i innych psów. Niektóre rasy są aktywniejsze i wymagają więcej ruchu i stymulacji umysłowej.

Labradory i golden retriewery zazwyczaj sprawdzają się jako psy rodzinne, dobrze znoszą dzieci i napięty plan dnia. Ze względu na popularność labradory mają ostatnimi czasy bardziej niestabilny charakter i są coraz bardziej skłonne do przejawiania zachowań agresywnych. Zgadza się to z twierdzeniem Svartberga (2006), że charakter współczesnych osobników danej rasy w znacznie większym stopniu zależy od cech przekazanych przez najbliższych przodków niż od jej pierwotnej użyteczności.

Spaniele (np. amerykański cocker-spaniel, angielski cocker-spaniel, angielski springer spaniel)

Rolą spanieli było wypłaszanie zwierzyny z kryjówek, tak by myśliwi mogli ją zabić. Psy te są zazwyczaj przyjaźnie nastawione do ludzi i innych psów, choć bywają aktywne i wymagają dużo stymulacji intelektualnej i fizycznej. Właściciele tych ras muszą być przygotowani na prowadzenie aktywnego życia. Niektóre spaniele mogą być wyjątkowo agresywne (choć w dobrych hodowlach obecnie nie zdarza się to często), dlatego niezwykle ważny jest właściwy wybór psa.

Wyżły (np. wyżeł weimarski, wyżeł niemiecki krótkowłosy, spaniel bretoński)

Wyżły miały za zadanie wyszukiwanie zwierzyny. Pracowały w pewnej odległości od właściciela, niezależnie i uważnie. Wyżły są odporne, inteligentne, potrafią się skupiać i wymagają dużo ruchu. Właściciele tych psów muszą być przygotowani na prowadzenie aktywnego stylu życia, spędzanie dużo czasu na zabawach, spacerach i szkoleniu.

Setery (np. seter irlandzki, seter angielski, gordon seter)

Setery przeznaczone były do pracy z myśliwymi, są to ruchliwe, przyjazne psy. Ich właściciele powinni prowadzić aktywne życie i przygotować się na poświęcanie czasu na wybieganie psa i zabawy z nim.

Psy do pilnowania stad (np. komondor, pirenejski pies górski, owczarek węgierski kuvasz)

Miały one za zadanie wchodzić w stado owiec i odstraszać drapieżniki, które chciałyby zapolować na owce. Znane są ze swojej szczekliwości i siły oraz agresji terytorialnej. Ich właściciele powinni być przygotowani na to, że pies ten będzie hałaśliwy i skłonny do agresji oraz że czeka ich ciężka praca, aby tym zachowaniom zapobiegać.

Jeśli właściciel często gości nieznaną osobę albo grozi mu eksmisja za głośne szczekanie psa, powinien raczej rozważyć inną rasę. Z drugiej strony, jeśli opiekun posiada stado owiec i chce wraz z nimi wychować szczeniaka, to nie mógł wybrać lepiej.

Psy gończe (np. beagle, basset hound, bloodhound)

Psy gończe miały polować na zwierzynę i głosić ją po drodze, tak aby myśliwi mogli za nimi podążać. Rasy te znane są z głośnego szczekania i „grania” oraz z ogromnej koncentracji na tropieniu. Jeżeli głośno zachowujący się pies sprawia problem lub potencjalny właściciel szuka psa, który będzie grzecznie chodził na smyczy, mógł biegać luzem, zwracając uwagę na właściciela, to pies gończy nie jest właściwym wyborem. Z drugiej strony psy te rzadko są agresywne w stosunku do innych psów i nie mają zbyt silnego instynktu terytorialnego. Potrzebują dużo bodźców psychicznych i fizycznych.

Charty (np. greyhound, chart afgański, wilczarz irlandzki, whippet, borzoi)

Charty miały za zadanie gonić zwierzynę. Są wyjątkowo szybkie i jeśli dostrzegą mały, szybko poruszający się przedmiot, mogą zignorować właściciela i puścić się w pogoń. Choć biegają szybciej niż inne psy, przez większość czasu są mało aktywne, spędzając kilka minut dziennie na obchodzeniu ogródka i skubaniu trawy. Jako że nie mają pokrywy tłuszczowej, wolą spać w łózkach lub na grubych, miękkich legowiskach. Znane są one ze swojej wrażliwości. Potencjalny właściciel powinien być raczej spokojną osobą, która doceni delikatność tej grupy ras. Charty wymagają ogrodzonego miejsca na wybieganie się, gdyż nigdy nie można ich puszczać luzem na otwartym terenie.

Greyhoundy wymagają szczególnej uwagi. Niestety, pewna część naszego społeczeństwa lubuje się w tak zwanych zakładach „sportowych”, którymi greyhound biega najszybciej. Są to praktyki niszczące zarówno rasę, jak poszczególne osobniki. Większość z nich cierpi na urazy, które odbierają im możliwość biegania, a miliony zabija się w młodym wieku, gdy nie wygrywają już wyścigów. Charty to cudowne i niezależne psy. Te, które zakończyły karierę wyścigową, są przyzwyczajone do klat-

ki, przyjazne i łatwe w opiece. Czasami mają problem z przystosowaniem się, ponieważ nie były wychowywane w domach, ale zazwyczaj łatwo się ten kłopot rozwiązuje. Greyhoundy rzadko są agresywne, choć sprowokowane – mogą być reaktywne. Trudno jest znaleźć hodowlę greyhoundów nie przeznaczonych do wyścigów (choć z pewnością takie istnieją). Najlepszym źródłem psów tej rasy są grupy zajmujące się ratowaniem greyhoundów. *Adopting the racing greyhound* autorstwa Cynthii A. Branigan to doskonała książka na temat tych wspaniałych psów. Są to zwierzęta, które bardzo potrzebują domów, a ich osobowość sprawia, że rasa ta jest godna uwagi.

Psy stróżujące (np. doberman, rottweiler, bokser, dog niemiecki, sznaucer olbrzym)

Te rasy hodowano, aby odstraszały intruzów i w razie konieczności reagowały agresywnie. Są to uważne, silne i pewne siebie psy. Niektóre rasy, takie jak doberman pinczer, są wrażliwe, inne – mniej. Chociaż nie wszystkie są agresywne, mogą się takie stać, jeśli nie są dobrze wychowane, odpowiednio szkolone oraz prowadzone. Ich właściciele powinni mieć doświadczenie z takimi rasami, muszą im też zapewnić dobrą socjalizację i szkolenie, aby nie dopuścić do rozwijania się skłonności agresywnych. Opiekunowie powinni też być odporni na szczekanie, gdyż z tego słyną te rasy. Z całej grupy najłatwiejszym psem jest chyba bokser, choć i on wymaga dużo ćwiczeń i szkolenia. Nie należy decydować się na psy stróżujące, jeśli w domu są małe dzieci. Nawet jeśli psy te nie wykazują zachowań agresywnych, to są duże, aktywne i łatwo mogą dziecko przewrócić.

Molosy i psy ratownicze (np. nowofundland, bernardyn, berneński pies pasterski)

Psy ratownicze i molosy miały za zadanie blisko współpracować z ludźmi w różnych warunkach. Są z natury delikatne, przyjacielskie i łatwe w szkoleniu. Są też jednak duże i silne. Potencjalni właściciele powinni być chętni do ćwiczeń i codziennego szkolenia.

Psy pierwotne (np. siberian husky, alaskan malamute, samoyed)

Psy pierwotne przygotowywane były do ciągnięcia sań po śniegu. Są to niezwykle silne i niezależne zwierzęta. Uwielbiają biegać, biegać i jeszcze raz biegać. Wymagają mnóstwo ruchu i wybiegania. Znane są z zamiłowania do kopania i silnego instynktu łowieckiego. Właściciele muszą być gotowi na to, by poświęcić mnóstwo czasu i energii na spacer i szkolenia. Powinni też tolerować obecną wszędzie sierść i dziury w ziemi (często jest to sposób na ochłodzenie się). Mimo iż rasy te nie szczekają zbyt często, zdarza się im wyć, szczególnie gdy zostają same.

Psy ozdobne (np. mops, papillon, maltańczyk, yorkshire terrier)

Rasy ozdobne miały być psami do towarzystwa. Mają opinie psów „krzykliwych i kłapliwych”, co znaczy, że bywają agresywne i szczekliwe. Takie zachowanie może w dużej mierze wskazywać na fakt, że osoby, które adoptują psy ozdobne, często rozpieszczają psy, dogadzają im, nie stawiając wielu wymagań i nie wykorzystując możliwości, aby szkolić psa. Wielu właścicieli może niechcący wzmocnić niepożądane zachowania. Jako że psy te są małe, ludzie nie czują potrzeby, aby nauczyć je chodzenia na luźnej smyczy albo oduczyć kłapania zębami. W rezultacie wiele psów do towarzystwa przypomina rozpieszczone dzieci: egoistyczne i kapryśne (Sears, Maccoby, Levin, 1957). Nie jest to wina psów; stają się one roszczeniowe, impulsywne i szczekliwe, gdy chcą zwrócić na siebie uwagę. Wiele psów, które odpowiednio wychowano i szkolono, nie szczeka i nie podgryza. Potencjalni właściciele muszą świadomie szkolić swojego pupila i wyznaczać mu jasne, sztywne reguły, tak aby nie wyrósł na nieznosnego, tylko na słodkiego, mądrego pieska do towarzystwa, zgodnie ze swoim przeznaczeniem.

Psy pasterskie (np. collie, owczarek niemiecki, owczarek szetlandzki, border collie, owczarek australijski)

Rasy te hodowano do pilnowania zwierząt gospodarskich (owiec i bydła). Szkolono je czasem we własnym zakresie, a czasem pod nadzorem instruktorów. Są to niezwykle inteligentne i aktywne psy. Do najbardziej aktywnych i bystrych zaliczane są border collie i owczarki australijskie. Potrzebują bardzo dużo ruchu i stymulacji psychicznej. Collie mają tendencję do szczekania. Ze względu na popularność owczarków niemieckich mnóstwo psów tej rasy ma wypaczoną osobowość i wiele problemów psychicznych oraz zdrowotnych. Są to bardzo wrażliwe, łekliwe, agresywne i neurotyczne zwierzęta. Potencjalni właściciele muszą mieć dużo czasu na szkolenie psa i zapewnienie mu ruchu oraz stymulacji psychofizycznej. Rasy z tej grupy mogą usiłować pilnować małych dzieci.

Psy towarzyszące i rasy rzadkie

Istnieje cała lista różnorodnych psów stworzonych do różnych celów, które trudno skategoryzować. Chow-chow bywa uwielbiany za wygląd przypominający misia, ale jest to pies wyniosły, niezależny i skłonny do agresji, szczególnie wobec nieznanym. Właściciel chow-chow powinien dobrze znać się na rasie i mieć możliwość dobrego wyszkolenia psa. Dalmatyńczyki natomiast to bardzo aktywne i często agresywne zwierzęta. Bywają trudne w wychowaniu, dlatego też właściciele muszą być przygotowani na przeprowadzenie odpowiedniego szkolenia i zapewnienie psu ruchu. Chiński shar-pei jest niezależny, wykazuje skłonności do agresji i miewa problemy zdrowotne. Potencjalny właściciel powinien mieć szeroką wiedzę na temat rasy, doświadczenie w wychowaniu psów niezależnych i szkoleniu. Musi też włożyć dużo pracy w naukę.

Popularne mieszanki ras

W schroniskach można znaleźć zarówno psy rasowe, jak i mieszańce.

Istnieje kilka bardzo popularnych mieszanek najczęściej występujących ras. Jak jednak wyjaśniono w rozdziale 1, identyfikacje ras są bardzo mało rzetelne. Szczególnie w przypadku mieszańców trudno jest stwierdzić z całą pewnością, że pracownicy schroniska określili najbardziej charakterystyczne atrybuty jednej, a co dopiero kilku ras. Co więcej, duża rozbieżność cech wewnątrz rasy sprawia, że uogólnienia dotyczące psów nieznanego pochodzenia często są błędne. Niemniej jednak w wielu przypadkach najbardziej dominująca rasa u mieszańca jest oczywista, dlatego też można przewidzieć pewne skłonności danego osobnika. Znajdujące się poniżej opisy mieszańców stanowią duże uogólnienie, gdyż pies żyjący w schronisku może nie ujawniać swojego prawdziwego charakteru. Podkreślam, że uogólnienie to podane jest jedynie w celach informacyjnych. Należy oceniać każdego psa indywidualnie, a nie polegać na uogólnieniach. Dotyczy to psów rasowych, a tym bardziej mieszańców. Najpopularniejsze mieszańce międzyrasowe to:

- mieszaniec rottweilera/owczarka niemieckiego (ON),
- mieszaniec ON/labradora,
- mieszańce amerykańskiego pitbullteriera,
- mieszańce psów ras husky lub malamut.

Mieszańce rottweilera/ON z pewnością będą aktywne. W zależności od loterii genetycznej, mogą być delikatne i cierpieć na poważne problemy zdrowotne ON. Jeśli dominują silne geny rottweilera, pies będzie zdrowszy i o bardziej zrównoważonym temperamencie.

Mieszańce ON/labradora to zwykle zwierzęta łatwe do zmotywowania i o dużym potencjale szkoleniowym. Może być to pies aktywny. Prawdopodobnie okaże się przyjacielski, choć może być też wrażliwy jak ON. Obie te rasy cierpią na schorzenia fizyczne; czy wystąpią one u danego osobnika, zależy od linii, z jakich pochodzą rodzice. Weterynarz powinien jak najszybciej przebadać takiego psa.

Mieszańce pitbulla będą posiadać któreś z kilku typowych cech rasy. Nie wszystkie osobniki mają taki sam temperament i kondycję zdrowotną. Mieszańce pitbulla są często agresywne w stosunku do innych psów, rzadko wobec ludzi. Stereotyp „one rzadko zaczynają walkę, ale zazwyczaj ją kończą” może i jest oklepany, ale dla behawiorystów, którzy mieli do czynienia z pitbullami, wydaje się prawdziwy. Psy te łatwo się pobudzają i długo uspokajają. Pobudzenie często (ale nie zawsze) prowadzi do agresji. Czasami też mniej ostentacyjnie prezentują sygnały agresywne, pokazując „szczery uśmiech” i machając ogonem podczas eskalacji agresji. Jeżeli można zidentyfikować rasę lub rasy, które zostały skrzyżowane, otrzyma się wskazówkę, czy pewne cechy pitbulla będą akcentowane czy zahamowane. Przykładowo, jeżeli pitbull został skrzyżowany z którymś z retrieverów (np. labradorem lub goldenem), prawdopodobnie okaże bardziej społeczne nastawie-

nie. Mimo iż najpewniej będzie aktywnym psem, łatwiej mu będzie sygnalizować swoje zamiary i może nie będzie doświadczał pobudzenia stanowiącego zagrożenie. Z drugiej strony, jeśli pitbull został skrzyżowany z innym terierem lub psem stróżującym, wtedy nadpobudliwość może być częstym problemem. Oczywiście taki pies będzie energiczny i silny, co może stanowić kłopot dla rodzin z dziećmi, gdyż w trakcie zwyczajnej zabawy zwierzę potrafi przewrócić dziecko (pitbulle, podobnie jak inne rasy, np. rottweilery, lubią skakać, uderzając barkiem). Jeśli pitbulla skrzyżuje się z chow-chow, husky czy malamutem, może być spokojniejszy i niezależny lub wykazywać większy instynkt łowiecki. Ogólnie mówiąc, mieszanki pitbulla to doskonałe psy towarzyszące dla odpowiedzialnych właścicieli, którzy mają doświadczenie z psami silnymi i aktywnymi. Zazwyczaj utrzymują one dobry kontakt z dziećmi.

Mieszanki husky lub malamuta prawdopodobnie dadzą mocne, niezależne psy o silnym instynkcie łowieckim, które będą mieć tendencję do ciągnięcia na smyczy. Skrzyżowane z labradorem lub goldenem, mogą stać się lepiej nastawione społecznie, ale jeśli zmieszane są z inną niezależną, wyniosłą rasą, wtedy problem raczej się uwydatni niż zmniejszy. Takie połączenia dobre będą dla osób, które znają się na rasach północnych i lubią psy niezależne.

Temperament tych popularnych krzyżówek jest zróżnicowany, ale odpowiedzialni pracownicy schroniska zrobią wszystko, co w ich mocy, aby uniknąć wydawania do adopcji psów o niewłaściwym charakterze. Takie zwierzęta bywają cudownymi psami, ale mogą mieć też zdradliwy temperament. Negatywną stroną adopcji mieszańca stanowi fakt, że jego zachowanie jest mniej przewidywalne (jeśli wnioskujemy na podstawie ras) niż zachowanie psa rasowego pochodzącego z dobrej hodowli. Pozytywną stroną jest to, że są to psy o wyjątkowym temperamencie oraz wyglądzie i dzięki heterozji często nie mają problemów genetycznych typowych dla danych ras (Fogle, 1990).

Testy psychiczne

Nie ma konkretnej, ustalonej definicji terminu „charakter” ani wyjaśnienia, czym się on różni od „osobowości”. Pervin i John (1997; cytowany w: Jones, Gosling, 2005) wyczerpująco definiują osobowość jako „cechy jednostek, które opisują i wyjaśniają stałe wzory odczuwania, myślenia i zachowania”. Autorzy twierdzą również, że terminów „osobowość” i „charakter” można używać wymiennie. Wielu ludzi woli używać słowa „osobowość”, odnosząc się do człowieka, a „charakter”, gdy mowa o zwierzęciu, aby unikać antropomorfizowania. Inni natomiast twierdzą, że rozróżnienie jest tylko teoretyczne.

Poniżej przedstawiono najważniejsze wnioski z niedawno przeprowadzonego przeglądu literatury dotyczącej temperamentu psów. Jego autorzy, Jones i Gosling (2005), przeanalizowali 51 artykułów na ten temat i podzielili sposoby oceny charakteru na cztery odrębne typy:

- **Baterie testów.** Była to najpopularniejsza metoda oceny, zastosowano ją w 33% analizowanych artykułów. Baterie testów przeznaczone są do obserwowania reakcji psa na poszczególne bodźce.
- **Ocenianie konkretnego psa.** Jest to druga co do częstotliwości metoda, użyta w 18% przeanalizowanych artykułów. Konkretnego psa ocenia się na podstawie danych uzyskanych w wywiadzie od informatora.
- **Ocena eksperta typów ras.** Tę metodę także stosowano w 18% artykułów.. Poszczególni eksperci oceniają i klasyfikują grupy ras.
- **Testy obserwacyjne.** Metoda zastosowana w 16% artykułów. Testy obserwacyjne obejmują obserwację psa w naturalnym, starannie wybranym, ale niekontrolowanym środowisku.

Różne były cele oceny charakteru psa. Część z nich miała ocenić psy pod kątem przydatności do pracy w roli psa przewodnika lub psa policyjnego. Celem innych było badanie skłonności do agresji. Wiele testów ma na celu pomóc właścicielom w wybraniu rasy lub danego osobnika, który najlepiej odpowiada ich osobowości i stylowi życia. Opracowania dotyczące ras najczęściej wykorzystują metody określania charakteru psa przez eksperta. Przy ocenianiu szczeniąt lub skłonności psa przeważnie stosuje się baterie testów.

Nie istnieje żadna ustalona terminologia ani koncepcja dotycząca cech charakteru u psów i w większości artykułów cechom i opisom zachowania przypisano oryginalne nazwy. Jednak Jones i Gosling (2005) przeanalizowali te terminologie oraz podejścia i opracowali zestaw wyjątkowych i różnicujących cech, które powinny być standardowo testowane podczas oceny charakteru psa. Tymi cechami są:

- reaktywność,
- bojaźliwość,
- aktywność,
- towarzyskość,
- łatwość szkolenia,
- uległość,
- agresja.

W opracowaniu okazało się, że łękliwość i reaktywność pokrywają się, a aktywność stanowi raczej zmienną wpływającą na nasilenie innych cech, a nie cechę niezależną. Jones i Gosling (2005) ocenili rzetelność i trafność testów opisanych w literaturze.

Istnieją dwa podstawowe typy badania rzetelności testów: jeden to stopień zgodności kompetentnych sędziów, a drugi to test-retest. Ocena dwóch ekspertów określa, w jakim stopniu wyniki jednego testu przeprowadzonego niezależnie u tego

samego osobnika przez różnych obserwatorów są zgodne między sobą. Wyraża się tę zależność jako korelację lub niekiedy jako procent.

Im bardziej pokrywają się oceny obserwatorów (większa liczba), tym rzetelniejszy jest test. Test-retest odnosi się do stopnia, w jakim wyniki testu pokrywają się, gdy tego samego osobnika przebadano się po raz kolejny. Wynik również wyrażony jest jako korelacja – im silniejsza, tym większa rzetelność testu. Oczywiście lepiej mieć testy, które dają podobne wyniki przy ocenie dokonanej przez inne osoby oraz w kolejnych testach, przeprowadzanych w pewnych odstępach czasu (w przeciwnym razie brak jest trafności prognostycznej). Jeśli test nie jest rzetelny, wątpliwości budzi jego trafność. Trafność to stopień, w jakim test spełnił cel badania. Trafność zbieżna definiuje zakres, w którym istnieje wysoka korelacja z innymi wynikami mierzącymi podobne cechy. Trafność rozbieżna natomiast oznacza stopień, w jakim wyniki są niezwiązane lub rozbieżne z wynikami mierzącymi teoretycznie różniące się cechy. Ogólnie mówiąc, wysokie poziomy trafności w obu tych kontekstach oznaczają, że badania podobne są do innych podobnych badań danej cechy, natomiast inne są od badań mierzących coś innego. Jest to więc miara zgodności z wcześniej przeprowadzonymi badaniami.

Testy, które przestudiowali Jones i Gosling (2005), miały stopień rzetelności sędziów kompetentnych od 0 do 0,86, przy średniej 0,60. Wskazuje to na fakt, że wyniki testów psychicznych dla psów różnią się w zależności od oceniających, ale średnia jest do przyjęcia. Niektóre testy są bardzo rzetelne. W odniesieniu do rzetelności badań test-retest Jones i Gosling odkryli, że ogólnie oceniane testy psychologiczne wykazały dopuszczalną rzetelność, choć niewiele było dostępnych danych na ten temat.

Jeśli chodzi o trafność, to trafność zbieżna okazała się „obiecująca”, choć odnotowano dość znaczny rozrzut w ocenach. Cecha, jaką jest aktywność, dała najniższy współczynnik trafności (średnia = 0,60). Łęklliwość miała najwyższą ocenę, w przybliżeniu 0,45. Im młodszy był badany pies, tym mniejsza okazywała się trafność testu. Jones i Gosling (2005) doszli do wniosku, że choć występuje duży rozrzut trafności dostępnych testów w odniesieniu do wielkości przedstawionych w analizie, to jednak istnieją testy w miarę rzetelne. Mimo dużych wahań w trafności rozbieżnej, trafność zbieżna w testach psychicznych psów jest ogólnie do przyjęcia. Ważnym odkryciem jest to, że testy psychiczne przeprowadzane na szczeniakach dają rezultaty o niskiej trafności.

Jones i Gosling w swojej analizie brali pod uwagę jedynie testy z analizowanych publikacji. Nie uwzględnili kilku najpopularniejszych testów, które obecnie są stosowane przez behawiorystów, a które nie doczekały się jeszcze publikacji oceniających ich rzetelność i trafność. Opracowanie nie objęło na przykład testu *Sue Sternberg's Assess-A-Pet™*. Nie uwzględniono też testu SAFERTM Emily Weiss. Jest to bateria testów, która trwa około 15 minut i ma na celu określenie przydatności do adopcji psów ze schroniska. Ta bateria testów złożona jest z sześciu części i przeznaczona do oceny skłonności do zachowań agresywnych. Wczesne wyniki testu SAFERTM

pokazują pewną trafność prognostyczną (Robertson, 2004). Test SPCA San Francisco, który ma bardziej behawioralny charakter, wykazał wysoką rzetelność sędziów kompetentnych, ale wciąż zbierane są dane odnośnie do jego trafności.

Aby test psychologiczny był przydatny, musi mieć jasno określony cel a jego wynikiem powinny być konkretne przewidywania, które łatwo sprawdzić. Musi być też rzetelny i trafny. Prawdopodobnie najlepszy test psychologiczny to taki, który obejmuje więcej niż jedną metodę. Przykładowo, kompleksowy test mógłby zawierać baterię testów, obserwacje z natury w odpowiednio dobranym, ale niekontrolowanym środowisku, komponenty *informatora*, w których ludzie mający doświadczenie z psem wypytywani są o jego skłonności. Dane z tych źródeł powinny być zebrane tak, aby mieć jasny (i, miejmy nadzieję, rzetelniejszy i dokładniejszy) obraz skłonności danego psa. Co więcej, Jones i Gosling (2005) w swoim przeglądzie metod wskazują, że komponenty mogą być rzetelne lub nierzetelne, wartościowe lub bezwartościowe. Należałoby przeprowadzić więcej badań, aby oddzielić od reszty i połączyć bardzo rzetelne i bardzo wartościowe komponenty oraz modyfikować lub odrzucać elementy nierzetelne.

Ostatnimi czasy testy psychologiczne rozwinęły ciekawą formę powtórzonych testów. Mają one za zadanie wskazać aktualne zachowanie i tendencje dotyczące częstotliwości, intensywności i czasu trwania danego zachowania. Testy przeprowadzane są w podobnych okolicznościach, co miesiąc lub dwa miesiące, aby wykryć zmiany w zachowaniu w miarę wpływu czasu lub po prostu potwierdzić dane jednorazowe. Wyniki można przedstawić na wykresie i określić poziom oraz tendencje cech. Badania muszą być rzetelne, prowadzone przez różnych obserwatorów, chyba że ta sama osoba wykonuje każdy test i nie można porównać wyników innych egzaminatorów.

Badania wielokrotne oraz jednokrotne często dają nam możliwość oceny słabych i mocnych stron niektórych zmiennych. Możemy na przykład określić, czy pies wykazuje skłonności do agresji w odpowiedzi na dane bodźce lub jak dobrze reaguje na pewne komendy słowne. Testy wielokrotne pozwalają nam ocenić, czy cechy zmieniają się (czy utrzymują) i w którą stronę zmierzają. Wyniki wszystkich tych badań wskazują na to, jakie są słabe i mocne strony danego psa i co można wykorzystać w pracy nad jego problemami. Przykładowo, badanie może wykazać, że pies łapie zębami, gdy ktoś sięga ręką po jego miskę. Pokazuje to, że aktualny problem zarówno u szczeniaka, jak i dorosłego osobnika prawdopodobnie będzie się powtarzał przynajmniej przez jakiś czas. Jeśli ten sam pies dobrze reaguje na pewne komendy głosowe, takie jak „siad!”, lub ma dużą motywację pokarmową, możemy wykorzystać tę wiedzę, żeby zmienić kłopotliwe zachowanie – potraktujemy wówczas siad jako narzędzie, które w razie potrzeby pozwoli nam zbliżyć się do miski z jedzeniem.

Obecnie mamy do wyboru wiele testów. Żaden z nich nie jest doskonały, a większość nawet nie zbliża się do ideału! Istnieją testy w gruncie rzeczy rzetelne

i trafne, ale są i bezwartościowe. Znaczna liczba testów jest w stanie lepiej identyfikować ekstremalne zachowania, niż rzetelnie określać przeciętne zachowania psa. Dalsze badania i opracowanie skutecznych testów psychologicznych pozwoli nam przewidywać zachowania psów i z powodzeniem znajdować tym zwierzętom domy. Chociaż do chwili obecnej wykonano wiele prac badawczych, to wciąż potrzeba ich więcej. Do momentu przeprowadzenia powtórnych badań, które dowiodą istnienia trafnych i rzetelnych narzędzi do oceniania zachowania psa, będziemy w dalszym ciągu brnąć na oślep, starając się w pełni wykorzystać informacje, które posiadamy.

W przeszłości uogólnienia co do poszczególnych ras odgrywały ważną rolę w przewidywaniu zachowania psa, a testy psychologiczne nie były zbyt udane. Przewiduje się, że uogólnienia kynologiczne staną się mniej ważne i będą dostarczać szerszego kontekstu, a nie szczegółowych informacji, natomiast badania w zakresie testów psychologicznych doprowadzą do ich rozwoju, zwiększenia rzetelności i wartości (Jones i Gosling, 2005).

Więcej informacji na temat testów można znaleźć w literaturze polecanej na końcu rozdziału.

Skąd wziąć psa

Psy towarzyszące można nabyć z wielu źródeł. Jest to ważne o tyle, że czasami źródło dostarcza nam informacji o genetycznym zapleczu psa i jego historii. Różne źródła posługują się różnymi procedurami zapewniania, że pies jest zdrowy i przystosowany do adopcji. Behawiorysty, jeśli sami nie są pracownikami schroniska, raczej nie będą mieć możliwości doradzenia klientom, skąd najlepiej wziąć psa i jak osiągnąć sukces adopcyjny. Trenerzy, którzy prowadzą zajęcia grupowe, czasem mają lepszy dostęp do informacji, gdzie można nabyć szczeniaka. W każdym razie konsultanci powinni znać źródła i umieć doradzić klientom w kwestii wyboru psa towarzyszącego.

Schroniska

Źródło

Schroniska mogą być doskonałym źródłem adopcji psa. Nawet jeśli pochodzenie większości psów schroniskowych jest wątpliwe, to mają one często najlepszą osobowość, a personel schroniska wkłada dużo pracy w rozpoznanie ich temperamentu i stanu zdrowia. Zachęcanie klientów do adopcji psa ze schroniska powoduje, że znajdują się domy dla potrzebujących zwierząt i zwalniają się miejsca dla innych potrzebujących, które również muszą znaleźć schronienie.

Psy schroniskowe mogą mieć różnorakie pochodzenie. Niektórzy hodowcy zastrzegają sobie w umowie, że jeśli właściciel będzie chciał się pozbyć psa, musi go zwrócić hodowcy. Nie jest to jednak wymagane ani też przestrzegane. Psy niekoniecznie wracają do hodowcy, często przechodzą z rąk do rąk, aż trafiają do

schronisk. Znajduje się tam wiele zwierząt, które wyglądają na rasowe, oraz dużo kundelków. W wielu przypadkach historia psa jest nieznana. Znaczna część psów pochodzi ze sklepów zoologicznych, co oznacza, że najprawdopodobniej urodziły się w fermach szceniąt. W innych przypadkach zwierzęta trafiają do schroniska po śmierci właściciela lub oddawane są z innych powodów, które nie są związane z temperamentem psa.

Pracownicy schroniska przeważnie unikają wydawania do adopcji psów, które w testach psychicznych ujawniły skłonności do zachowań agresywnych. Instytucje, które nie prowadzą eutanazji zwierząt, zazwyczaj nie przyjmują takich psów, więc zwierzę jest wówczas usypiane przez inspektorów ds. zwierząt lub weterynarza. Inne schroniska przyjmują agresywne psy i usypiają je, jeśli pracownicy uznają, że wykazują one agresję, której nie da się zmienić. W ten sposób schroniska gwarantują, że psy przeznaczone do adopcji są przystosowane do życia z ludźmi i dobrze wychowane.

Rady dla klientów

Poniżej przedstawiam porady, które konsultant może wykorzystać, doradzając swoim klientom w wyborze psa.

Wybór schroniska

Schroniska różnią się znacznie pod względem jakości. Niektóre to względnie prężne instytucje, inne są niedofinansowane. Żadne schronisko nie ma tyle funduszy, ile potrzebowałoby czy chciałoby mieć. Niektóre instytucje opieki nad zwierzętami dużą wagę przywiązują do zrozumienia stylu życia i potrzeb potencjalnego opiekuna, inne prawie zupełnie się tym nie zajmują. Czasami przeprowadzają testy psychiczne, aby lepiej zrozumieć skłonności psa i znaleźć mu odpowiedniejszy dom, a czasem nie. Zdarza się, że zapewniają szkolenie i socjalizację, aby psy mogły lepiej poradzić sobie ze stresem związanym z pobytem w schronisku. Niektóre z nich gwarantują, że psy agresywne nie zostaną wydane do adopcji, gdyż takie zwierzęta zostają uspione. Inne wydadzą każdego psa, który do nich trafi. Instytucje, które z założenia nie poddają zwierząt eutanazji, niekoniecznie są najlepsze. Ich polityka ma następujące konsekwencje:

- Jest mniej miejsca dla innych psów (być może nastawionych bardziej przyjaźnie), a łagodniejsze zwierzęta nie są przyjmowane.
- Wielu agresywnych psów po prostu nie przyjmuje się i w efekcie są one natychmiast usypiane lub prowadzą stresujące życie z osobami, które ich nie chcą, albo też przechodzą z rąk do rąk, być może krzywdząc po drodze ludzi lub inne psy.
- Niebezpieczne psy przyjmowane do schroniska zostają adoptowane i mogą kogoś pogryźć.

- Opinia o schronisku jako miejscu, w którym można zaadoptować psa, jest nie najlepsza i w rezultacie wiele zwierząt zostaje bez domów.

Najogólniej rzecz biorąc, schroniska, które usypiają psy, robią to tylko wtedy, gdy nie ma innego wyjścia, i usypiają jedynie te osobniki, które stanowią zdecydowanie zbyt duże niebezpieczeństwo lub ich stan zdrowia jest bardzo zły (podobnymi kryteriami kieruje się większość właścicieli). W ten sposób gwarantują, że przyjazne, społecznie nastawione zwierzęta mają szansę znaleźć dom oraz że mniej ludzi zostanie pogryzionych przez groźne zwierzęta. Dzięki temu schroniska stają się miejscami o dobrej reputacji, skąd bezpiecznie można zaadoptować towarzysza. Dlatego należy być szczególnie uważnym, gdy adoptuje się psa z miejsca, które z założenia nie uśmierca zwierząt.

Przed odwiedzeniem schroniska potencjalni właściciele muszą rozważyć, które rasy będą odpowiednie do ich stylu życia, a które nie. Powinni zastanowić się, jakiego chcą psa: aktywnego czy spokojnego, bardziej czy mniej niezależnego. Przyszli właściciele muszą też wiedzieć, czy szukają szczeniaka, młodego psa czy dorosłego. Szczenięta można dobrze wychować, ale jest to trudna praca, a uwarunkowania genetyczne psa są nieznane. Dorosły pies wymaga mniej zachodu i ma już ukształtowany charakter.

Gdy opiekunowie wiedzą, które rasy będą dla nich odpowiednie, a które nie, powinni zapewnić sobie tydzień lub dwa bez innych zobowiązań, żeby móc spędzić czas ze swoim nowym dorosłym psem, i miesiąc lub dwa, jeśli adoptują szczeniaka.

Odwiedziny schroniska

Zanim przyszli opiekunowie zaczną oglądać psy, powinni przeprowadzić rozpoznanie. Dobrze by było, gdyby zapytali pracowników schroniska o następujące kwestie:

- dokładny opis polityki usypiania zwierząt (hasła mogą być ogólnikowe i niekonkretne);
- jaką pomoc otrzymają przy wyborze psa;
- na jaką pomoc będą mogli liczyć po adopcji;
- czy schronisko przeprowadza testy psychiczne, a jeśli tak, to jakie są to testy (należy upewnić się, że nie jest to pobeżny kwestionariusz, a raczej systematyczna i szczegółowa ocena) i czy można otrzymać omówienie wyników.

Najlepiej, gdyby z odpowiedzi na te pytania wynikało, że personel schroniska poważnie podchodzi do adopcji psów o właściwym charakterze i ocenia każdego zwierzaka, starając się dowiedzieć, jaka rodzina będzie dla niego najlepsza, a także poznaje przyszłych właścicieli, co pozwala najlepiej dopasować psa. Dobrze jest, jeśli schronisko zapewnia pomoc właścicielom przed adopcją, w jej trak-

cie, a także po niej, tak aby proces przebiegł dobrze i relacje ze zwierzęciem były jak najlepsze.

Schronisko powinno zapewniać psom godne warunki życia. Jeśli pracownicy nie są uczciwi (mówią na przykład, że ich wszyscy podopieczni są wprost cudowni) lub nie przeprowadzają testów psychicznych albo nie mają czasu na dokładny wywiad z potencjalnymi właścicielami, ci mogą udać się gdzie indziej lub sami starać się przeanalizować pewne kwestie, przyprowadzając na przykład profesjonalnego behawiorystę, który porozmawia z pracownikami schroniska i we własnym zakresie oceni psy. Stres, jakim jest dla psa pobyt w schronisku, może sprawić, że ocena charakteru nie będzie miarodajna na dłuższą metę. Ze względu na trudną sytuację w schronisku wiele psów nie ujawnia swoich prawdziwych cech. W nowym domu, po okresie wakacji (około dwa miesiące) zaadoptowany pupil często zachowuje się inaczej niż w poprzednim otoczeniu. Doradzając klientom, które psy można brać pod uwagę przy adopcji, konsultanci powinni dokonywać raczej ogólnej niż dokładnej oceny, dzięki czemu ich opinia będzie wartościowsza. Należy mieć na względzie wyniki testów psychicznych oraz opinię pracowników/wolontariuszy (szczególnie osób, które wyprowadzają psy na spacer). Przed jakimkolwiek bezpośrednim kontaktem należy obserwować zachowanie zwierzęcia w jego kojcu (np. czy wycofuje się, rzuca, kłapie zębami, czy jest raczej przyjaźnie nastawione). Jeżeli jest taka możliwość, należy zabrać psa ze schroniskowego zgiełku i pozwolić mu się uspokoić. Pewne światło mogą rzucić uogólnienia dotyczące rasy, jednak celem jest ocena danego osobnika w najbardziej obiektywny sposób.

Pracownicy schroniska czasem wymagają, aby adoptujący wypełnili różne kwestionariusze, a następnie pytają o pewne aspekty stylu życia potencjalnych właścicieli albo ich doświadczenia z psami. Mogą też życzyć sobie referencji lub odwiedzin w domu.

Stawianie takich wymogów świadczy o tym, że pracownikom schroniska zależy na dobrej adopcji, na co ma środki, oraz że dba o długoterminowy sukces, a nie tylko o wydanie kolejnego psa.

Gdy przyszli właściciele wiedzą już, że otrzymają taką pomoc, jakiej oczekują, i – jeśli to możliwe – zabierają ze sobą profesjonalistę, przychodzi czas na to, by obejrzeć psy.

Na pierwszą wizytę klienci nie powinni zabierać swoich dzieci. Wybór psa jest ważny i należy skupić się na wyselekcjonowaniu takiego, który będzie najbardziej pasował do rodziny. Nie można kierować się tym, że na przykład pies wygląda śmiesznie albo jest bardzo smutny, albo sam do nas podchodzi, wybierając nas na właścicieli. Kolejną wizytę można zorganizować, gdy liczba psów została ograniczona tylko do tych odpowiednich.

Potencjalni nowi właściciele powinni być elastyczni, jeśli chodzi o ich ogólne wymagania. Mogą przykładowo szukać szczeniaka lub dorosłego psa. Jeżeli nie jest to sezon na młode psy, mogą ich nie znaleźć. W takim wypadku należy zapytać pra-

owników schroniska, jaka pora roku jest najlepsza, aby znaleźć szczeniaka, i wrócić później. Na znalezienie dorosłego psa każdy okres jest dobry. Adoptujący powinni rozważyć, jakie rasy są dla nich odpowiednie, a jakie nie. W schroniskach północnoamerykańskich można na przykład spotkać wiele mieszanek amerykańskiego pit-bullteriera, amerykańskiego staffordshire teriera, krzyżówki owczarka niemieckiego, rottweilera oraz labradora. Prawdopodobnie znajdzie się trochę psów rasowych i trochę nieznanego pochodzenia. Pracownicy schroniska mogą snuć domysły na temat ich pochodzenia, ale ważniejsze będzie ocenienie konkretnego psa.

Psy w schronisku prezentują całą gamę zachowań, począwszy od chowania się w kącie kojca, a skończywszy na rzucaniu się na drzwi w stanie dużego pobudzenia. Zwierzęta w takich miejscach są często zestresowane. Na ich zachowanie wpływa dziwne otoczenie, brak poświęcania im uwagi, szczekanie, zimne podłogi, rozdzielanie z poprzednim właścicielem i brak ruchu. Niektóre mają tak mało stymulacji, że gdy tylko zobaczą kogoś zbliżającego się do kojca, zaczynają skakać i szczekać z ekscytacji. Wiele tych psów poza klatką i w spokojniejszym otoczeniu zachowuje się normalnie. W niektórych przypadkach pobudzenie może jednak przeobrazić się we frustrację i agresję. Należy raczej unikać psów, które rzucają się i kłapią zębami przy drzwiach do kojca (a nie tylko skaczą i szczekają). Mogą zachowywać się one poprawnie, ale mogą też rozwinąć problem agresji. Natomiast psy skaczące i szczekające z emocji nie powinny być z góry odrzucane.

Zwierzęta, które kulą się w kącie (nie po to, aby spać), na pewno mają ku temu powody, jednak są też inne, które lepiej radzą sobie z otoczeniem schroniska, a chowanie się w kącie może wskazywać na to, że pies jest ogólnie bardzo wrażliwy, a co za tym idzie – może stanowić zagrożenie. Ludzie lubią wybierać słabe psy, ale w tym przypadku mamy do czynienia ze zwierzętami, które mogą bać się nowych sytuacji. Człowiekowi wydaje się, że są one po prostu spokojne (a wszystkie inne głupieją), ale zazwyczaj istnieje różnica pomiędzy psem spokojnym a tchórzliwym i zamkniętym w sobie (z emocjonalną lub wyuczoną bezradnością). Najlepiej jest unikać takich psów. Znajdą się inne, które będą spokojne, ale jednocześnie pewne siebie.

Psy, które nie wykazują żadnego zainteresowania ludźmi, mogą nie być wystarczająco towarzyskie (Sue Sternberg nazywa towarzyskość „buforem społecznym”). Wiele psów okaże jednak zainteresowanie gośćmi, być może zaprezentują one kilka lekkich sygnałów uspokajających i ogólnie będą się zachowywać przyjaźnie i towarzysko. Jest to dobry znak. Gdy adoptujący obejrzel już psy i wstępnie wybrali te, które zachowują się odpowiednio, mogą niektóre z nich poznać. W tym momencie rozmowa z doradcą pomoże zawęzić wybór.

Dobrze jest spojrzeć na ocenę charakteru każdego z kandydatów. Wiele schronisk wymaga, aby osoby przyprowadzające tam psy wypełniły kwestionariusz, w którym podają między innymi powód oddania psa. Zapisy te należy oceniać z dystansem, gdyż ludzie często wyolbrzymiają przyczyny, dla których pozbywają się zwierzęcia (aby usprawiedliwić swoją decyzję), lub nie podają głównego powodu

(aby nie odstraszyć adoptującego). Ankiety te mogą jednak dostarczyć kilku informacji. Dzięki poszukiwaniu znaków ostrzegawczych w wynikach oceny charakteru psa, przeanalizowaniu stylu życia klienta oraz informacjom zawartym w kwestionariuszach klient i behawiorysta będą w stanie wskazać psy, które spełniają ich wymagania, i jeszcze bardziej zacieśnić wybór. Przykładowo w ankiecie może znaleźć się adnotacja, że pies jest nieodpowiedni do domów, gdzie są już psy, koty lub dzieci poniżej pewnego wieku.

Następnym zadaniem jest spotkanie z psami. Klienci i profesjonalści powinni dać sobie czas na pierwsze wrażenie, po czym zapoznać się ze zwierzęciem. Przy pierwszym spotkaniu z psem powinni kucnąć, odwrócić głowę lekko od psa, nie patrząc mu w oczy, i wyciągnąć rękę w jego stronę do powąchania. To pies powinien podejść do człowieka, a nie odwrotnie. Jeżeli nie przeprowadzono żadnych testów psychicznych, ocena każdego psa zajmie więcej czasu. Gdy wybór został już wystarczająco ograniczony, należy wziąć każdego zakwalifikowanego do adopcji psa w jakieś ciche miejsce z dala od zgiełku. Niektóre schroniska mają zaciszne pomieszczenia. Jeżeli schronisko nie dysponuje takim miejscem, można zabrać psa na zewnątrz. Tu należy pozwolić psu się zrelaksować i bliżej się z nim zapoznać. Temperament psa można lepiej ocenić, jeśli da się zwierzęciu czas na uspokojenie. Konsultant może wraz z klientem interpretować zachowanie zwierzęcia.

Szczególną uwagę należy zwracać na to:

- ile czasu zajmuje psu zrelaksowanie się;
- jakie jest ogólne zachowanie psa;
- co motywuje psa: smakołyki, zabawki czy kontakt społeczny;
- czy pies ma motywację społeczną i nie jest zbyt nieśmiały, lękliwy czy zestresowany (jako że stres może maskować prawdziwe zachowanie psa, ten element oceny stanowi pewien domysł. Agresja jest szczególnie trudna do przewidzenia w takich warunkach, ponieważ pies w sytuacji stresującej może tłumić tendencje do agresji lub w niektórych wypadkach wyolbrzymiać je. Dopiero po kilku tygodniach od adopcji, gdy pies zacznie się relaksować i zdomowi się w nowym otoczeniu, może ujawnić pewne skłonności);
- czy pies reaguje na typowe komendy i czy jest otwarty na polecenia;
- czy zwierzę prezentuje zachowania, które mogą być kłopotliwe, takie jak skakanie. Jeśli w domu są starsze osoby lub dzieci, a pies jest duży, zachowania te mogą stanowić problem i zdyskwalifikować danego osobnika. Jeśli w domu mieszkają tylko dorośli, a pies jest mały, nad dokuczliwymi reakcjami można popracować.

Gdy psy brane pod uwagę zostaną ocenione, należy rozważyć za i przeciw odnośnie do każdego z nich. Jeżeli żaden pies nie jest odpowiedni, klient może wrócić po kilku tygodniach i spróbować ponownie. Jeśli w schronisku nie było ras interesują-

cych klienta, można poprosić pracowników schroniska o powiadomienie, gdy takie psy się pojawiają. Można też zrobić rozeznanie w organizacjach zajmujących się ratowaniem danych ras. Potencjalni właściciele muszą pamiętać, że szukają towarzysza, a nie psa, którego mogą uratować. Wszystkie psy potrzebują domów, ale branie psa, który jest najbardziej problemowy, z obawy że nikt inny go nie zaadoptuje, jest kiepskim pomysłem. Należy skupić się na znalezieniu odpowiedniego psa dla danej rodziny. Jeśli kilka psów odpowiada wymaganiom, a klient ma dzieci, może je wprowadzić i przedstawić zwierzętom.

Jeżeli klient ma już psy, powinny się one spotkać z potencjalnym nowym pupilem, przeznaczonym do adopcji. Idealnie by było, gdyby do spotkania doszło na ogrodzonym terenie, przy współudziale pracowników schroniska, przygotowanych na oddzielenie zwierząt przy użyciu odpowiednich sprzętów. Można na przykład pozostawić smycze przypięte do obroży i w razie konieczności odciągnąć zwierzęta od siebie. W przeciwnym razie psy muszą spotkać się na smyczach – luźnych i nieplączących się. Zwierzęta powinny się raczej spotkać luzem, gdyż ograniczenie swobody ruchu zmienia ich zachowanie. Najlepiej byłoby zaprowadzić zwierzęta na smyczach, tak aby jedno pozostawało poza zasięgiem drugiego, aż dojdzie się do ogrodzonego miejsca, w którym będą mogły się zaznajomić i zostać puszczone luzem. Lekkie spięcia czy nieporozumienia są normalne. Psy muszą się dotrzeć, zanim się lepiej poznają. Jeśli jeden stale stara się zastraszyć drugiego lub jeśli zaczynają walczyć, należy je rozdzielić, a klient powinien ponownie rozważyć, czy ten układ jest odpowiedni. Nawet jeśli początek znajomości jest trudny, po pięciu minutach powinny pojawić się sygnały, że problemy zaczynają się rozwiązywać. Jeśli relacje są przyjazne lub psy bawią się ze sobą, jest to dobry znak. Wzajemne sygnały zabawowe, które prowadzą do kontrolowanej gry, są zdecydowanie najlepszym objawem.

Wszyscy domownicy powinni zgodzić się na wybór określonego psa i poznać go przed adopcją. Jeśli przyszły właściciel ma koty, należy sprawdzić, jak pies na nie reaguje. Trzeba jednak pamiętać, że w przypadku długoterminowych relacji z pupilem nigdy nie ma gwarancji sukcesu, bez względu na jego gatunek i pochodzenie. Klient powinien wspólnie z profesjonalistą i doradcą rozważyć za i przeciw adopcji pozostałych psów, które są brane pod uwagę. W momencie gdy klient podejmie decyzję, a doradca uzna ją za dobry wybór (ostatecznie to on potwierdzi lub odrzuci adopcję), nadchodzi czas na dopełnienie formalności.

Adoptowanie psa i nawiązywanie nowej relacji

Idealnie byłoby, gdyby klient od razu miał przygotowane dla nowego psa: klatkę i miski, legowisko, zabawki, jedzenie, nagrody, kliker oraz inne potrzebne rzeczy. Jeśli jest taka możliwość, pies powinien dostawać takie samo jedzenie jak w schronisku, przynajmniej przez pierwszych kilka dni, a potem może stopniowo przechodzić na inne. Klienci muszą wyznaczyć granice i reguły i przestrzegać ich już od chwili przybycia psa. Pierwszy tydzień lub nawet dwa początkowe tygodnie muszą być

spokojne – należy dać psu szansę na zadomowienie się. Oczywiście przez kilka dni nowi właściciele powinni unikać zapraszania gości, chcących zobaczyć nowego psa. Zwierzę powinno mieć trochę czasu na zaaklimatyzowanie się w nowym otoczeniu. Jako że pies może zachowywać się inaczej, gdy jest pod wpływem stresu, właściciele powinni przez pierwszy miesiąc bacznie obserwować, czy nie występują jakieś nowe zachowania, a jeśli pojawiają się problematyczne reakcje, trzeba od razu skonsultować się z behawiorystą. Po kilku miesiącach opiekun powinien poznać już prawdziwą osobowość psa. Na początkowym etapie należy postępować ostrożnie, ale starając się zachować pewną rutynę.

W nieopublikowanym badaniu (1999–2001, Donaldson, prywatna rozmowa z 8 października 2006 r.), które miało miejsce w San Francisco SPCA, pracownicy schroniska przeprowadzili dwuletnią rehabilitację swoich agresywnych podopiecznych. Okazało się, że problem pilnowania jedzenia rozwiązano z powodzeniem i efekty utrzymały się po adopcji; pilnowanie przedmiotów, miejsca i dotykanie ciała również w dużej mierze zwalczono (choć trochę słabiej niż pilnowanie jedzenia), a efekty się utrzymały; natomiast strach przed nieznanymi w bardzo niewielkim stopniu udało się wyeliminować. Praca nad agresją pies – pies również przyniosła dobre efekty, z wyjątkiem ras hodowanych do walk, psów, które bardzo mocno gryzły, i osobników wyjątkowo lękliwych.

Shore (2005) przestudiował nieudane adopcje, starając się ustalić, jak zdaniem ludzi należało postąpić, aby zwiększyć szanse na sukces. Oto powody – od najczęstszego – dla których zwracano psy do schroniska:

- nieumiejętność przystosowania się nowego psa do życia z innymi psami w domu (zdarzyły się sytuacje prowadzące do agresji),
- niewłaściwe zachowanie wobec dzieci,
- inne problemy behawioralne,
- alergie i inne choroby występujące u człowieka,
- problemy z zachowaniem czystości w domu,
- inne choroby u psa,
- ucieczki,
- inne,
- parwowiroza (tuż przed opracowaniem tej listy nastąpił wybuch tej choroby),
- zachowania niszczycielskie,
- pies zbyt duży lub dom/podwórko zbyt małe,
- zbyt mało czasu,
- lęki separacyjne,
- agresja w stosunku do człowieka
- przeprowadzka.

Nie wszystkie powody oddania psa da się przewidzieć, ale z tego opracowania można wyciągnąć pewne wnioski. Najbardziej pożyteczne rady respondentów ankiety to:

- Dobrze przemyśleć adopcję.
- Więcej czasu poświęcić na analizę, czy naprawdę chcemy psa i który pies będzie odpowiedni.
- Poznać charakterystykę ras i charakter przyszłego pupila.
- Przygotować się na pracę nad nawiązaniem relacji i nie zakładać, że budowanie więzi przyjdzie łatwo i automatycznie.
- Przygotować się na problemy z dostosowaniem się psa i opracować plan, jak sobie z tym poradzić.
- Zwracać uwagę na ostrzeżenia obserwowane podczas adopcji i traktować je bardzo poważnie.

Inne porady dla osób adoptujących psy oraz tych, które decydują o adopcji (lub doradzają w niej):

- Upewnić się, że każdy z domowników spotka się z psem bezpośrednio, i sprawdzić, czy nie ma problemów alergicznych.
- Przetestować (na ile jest to możliwe), czy pies nadaje się do domu, gdzie są dzieci.
- Doradzić używanie klatki lub innych form ograniczenia, zanim pies przypomni sobie zasady zachowania czystości w nowym domu.
- Uniemożliwić psu ucieczkę.
- Wprowadzać wszelkie środki w celu uniknięcia zachowań destrukcyjnych.
- Upewnić się, że opiekunowie będą mieli wystarczająco dużo czasu i miejsca na psa.
- Ostrzec klientów, że adopcja nie zawsze przebiega gładko i że pojawiają się problemy związane z przystosowaniem, na które trzeba być przygotowanym. Nierealne oczekiwania stanowią główną przyczynę niepowodzenia adopcji (Haupt i in., 1996).

Oczywiście w niektórych przypadkach adopcja nie uda się. Konsultant oraz właściciel nie będą mieli wielkich wyrzutów sumienia, jeśli obie strony starały się, na ile to możliwe, wykluczyć możliwe czynniki niepowodzenia. W końcu branie psa z jakiegokolwiek źródła zawsze pociąga za sobą pewne ryzyko.

Książka w sposób profesjonalny ukazuje problem agresji występującej u psów. Przedstawia schemat pracy behawiorysty, przybliża sposób postępowania – od obserwacji zwierzęcia według określonych kryteriów, poprzez ustalenie właściwej diagnozy, aż do podjęcia decyzji co do dalszego postępowania z psem. Autor zwraca uwagę na konsekwencje decyzji behawiorysty dotyczącej wyboru odpowiednich metod pracy z psem oraz na odpowiedzialność za ich zastosowanie.

dr n. wet. Agnieszka Janeczek

Bardzo długo czekałem na polskie tłumaczenie jednej z najlepszych na świecie książek o zachowaniach agresywnych u psów. W swojej pracy behawiorysty i trenera spotykam się z bezsilnością właścicieli takich psów, a także z bezradnością tych lekarzy, którzy nie widzą innego rozwiązania niż eutanazja. Ta książka zrewolucjonizuje podejście do rozwiązywania problemów agresji u psów. Jej autor, wybitny specjalista, opisuje nie tylko przyczyny i typologię agresji, ale przede wszystkim ujmuje problemowe zachowania w kontekście funkcjonowania psa w rodzinie i środowisku oraz omawia konkretne metody zapobiegania zachowaniom agresywnym i zalecaną terapię. Książka jest wartościowym przewodnikiem dla praktyków, a zwłaszcza dla lekarzy weterynarii i behawiorystów oraz właścicieli agresywnych psów. Proponowany przez Jamesa O’Heare’a sposób radzenia sobie z przypadkami agresji ułatwi właścicielom psów przezwyciężanie problemów i odnowienie więzi z psem.

Jacek Galuszka, behawiorysta, instruktor szkolenia psów

ISBN: 978-83-7579-096-2

Cena: 79,00 zł (w tym 5% VAT)

www.galaktyka.com.pl